

Birleşik Krallık Dergisi The Week'te Yayınlanan Rusya-Ukrayna Savaşı'na Dair Karikatür Temsiller

Cartoon Representations of the Russia-Ukraine War Published in the UK Magazine The Week

Alime Vildan Karakaş^{*a}, Mutlu Yılmaz^b

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI:

10.33688/aucbd.1254592

Makale Geçmişi:

Geliş: 21.02.2023

Kabul: 29.04.2023

Anahtar Kelimeler:

Jeopolitik

Eleştirel jeopolitik

Popüler jeopolitik

Karikatür

Politik karikatür

Öz

Karikatürler, kimi zaman kitleleri harekete geçirmek için kimi zaman iktidarı, erki ve güçlü olanı eleştirmek, hicvetmek için kullanılan anlam ve temsil araçlarıdır. Özelliklerine göre farklı çeşitleri bulunan karikatürler arasında en fazla dikkat çekenlerden birisi de politik karikatürlerdir. Politik karikatürler, siyasi hayata dair yaşananları eleştirel bakış açısıyla görselleştirerek kamuoyuna aktarmak için kullanılmaktadır. Eleştirel jeopolitik içerisinde popüler jeopolitik çalışmalarda tercih edilen söz konusu karikatürler, topluma sunulan bilgide önemli veri araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada Birleşik Krallık Dergisi The Week haber ajansında yer alan Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair kullanılan politik karikatürler doküman analizi ile yorumlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ayı figürü ile özleştirilen Rusya'nın Ukrayna Savaşı'nda askeri kapasitesi yetersiz biçimde ve Putin'in mesafeli ve nezaketsiz bir politikacı imajıyla aktarıldığı görülmüştür. Dergide yayınlanan karikatürlerin Ukrayna algısı ise, ülkede yaşananların dramatik boyutunu ortaya koyar niteliktedir. Görsel temsillerde ülke sakinlerinin başlarının dertte olduğu, kurtarılmayı bekleyen, yardıma muhtaç insanlar olarak gerçeğe daha yakın temsillerle aktarıldığı görülmüştür.

Article Info

Research Article

DOI:

10.33688/aucbd.1254592

Article History:

Received: 21.02.2023

Accepted: 29.04.2023

Keywords:

Geopolitics

Critical geopolitics

Popular geopolitics

Caricature

Political caricature

Abstract

Cartoons are the means of representation used to mobilize the masses and criticize the power and the powerful. Political cartoons, on the other hand, are used to critically visualize the events in political life and convey them to the public. The cartoons preferred in popular geopolitical studies are data tools that present information to the society. In the study, cartoons about the Russia-Ukraine War published in the UK magazine The Week news agency were interpreted. According to their findings; It has been seen that Russia, which is identified with the bear figure, has insufficient military capacity in the Ukraine War and Putin is portrayed as a distant politician. The perception of Ukraine in the cartoons reveals the dramatic dimension of the events in the country: It has been seen that the inhabitants of the country are portrayed as people in trouble and waiting to be rescued, with more realistic representations.

*Sorumlu Yazar: karakas83.v@gmail.com

^a Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye, <https://orcid.org/0000-0003-2539-247X>

^b Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara, Türkiye, <http://orcid.org/0000-0001-8914-1165>

1. Giriş

Yunanca “geo” ve “politeia” kavramlarından türetilen jeopolitik, temel olarak bir devletin dış politik kararlarında siyasi güç ve siyasi hedef ilişkisini, coğrafi gücü esas alarak belirleme durumudur (İlhan, 1989:15). Jeopolitik doğal ve verili olanı esas alarak, özellikle Alfred Mahan (1840–1914), Friedrich Ratzel (1844–1904), Halford John Mackinder (1861-1947), Karl Haushofer (1869–1946) ve Nicholas J.Spykman (1893–1943) gibi klasik jeopolitik teorisyenlerin politika üreticilere sundukları tavsiyelerle kendini tanıtmıştır. Klasik jeopolitik terosiyenler kara, hava, deniz ve uzay gücünden herhangi birini veya bir kaçını elinde bulunduran bir devletin, diğer devletler üzerinde hakimiyetini meşru kılmaya yönelik pratik bilgiler üretmişlerdir. Böylelikle jeopolitik, devletin sahip olduğu gücü kullanarak saldırgan bir tavırla çevre alanlara yayılma isteğini haklı çıkarmak için sunulan stratejik bilgi üretimine kaynak oluşturmuştur. Nitekim Ratzel, Darwin’den etkilenecek şekilde sunduğu “*lebensraum*” (yaşam alanı) metaforuyla devleti yaşayan bir organizmaya benzetmiş ve yaşamını sürdürebilmesi için yayılıp genişlemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu inanç doğrultusunda klasik jeopolitik bilgi Nazi Almanya’sı ve ırk politikalarına sonrasında da II. Dünya Savaşı’na sunduğu katkı ile hatırlanmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dünyada ekonomik, jeopolitik ve kültürel tasavvurlarla hareket eden yeni modern teorisyenler; Francis Fukuyama (1952-), Samuel Huntington (1927-2008) ve Zbigniew Brzezinski (1928-2017) ortaya çıkmıştır. Jeopolitik düzene yeni bakış açıları sunan bu teorisyenlerden Fukuyama (1989) yazdığı “Tarihin Sonu” tezinde, liberal dünyanın zaferiyle komünizmin ve faşizmin sonunun geldiği düşüncesini savunurken, Huntington ise Fukuyama’nın tezine karşı “Medeniyetler Çatışması” (1993) tezinde; Soğuk Savaş sonrası yeni küresel düzenin medeniyetler arasında şekilleneceğini savunmuştur (Huntington, 1995). Brzezinski ise “Büyük Satranç Tahtası” adlı eseriyle, Avrasya coğrafyasında enerji kaynaklarının denetimine yönelik verilen hakimiyet mücadelesinde ABD üstünlüğünün onaylanacağını iddia etmiştir (Brzezinski, 1998:32). Tarihsel sürece bakıldığında devletlerarasında toprak mülkiyeti, sınırlar, kaynaklara erişim ve paylaşım konularında bir dizi anlaşmazlık bu tahayyüllerin de katkısıyla kendini göstermiştir.

1980’lerin sonlarında başlayan eleştirel jeopolitik düşünceye giden süreçte genel olarak coğrafi bilgi, özelden ise jeopolitik düşünce, devletlere ve çeşitli istihbarat birimlerine sunduğu bilgiyle savaşa ve emperyal yayılmacılığa katkı sağlamakla suçlanmıştır (Tuathail, 2005:44). O yıllarda John Agnew, Gerard Tuathail ve Simon Dalby gibi araştırmacılar jeopolitiği yeniden ele alarak eleştirel jeopolitik düşüncenin temelini atmışlardır. 21. yüzyılda ekonomik faaliyetler, küreselleşme, ticaret, yatırım, eşitsizlikler, göç ve iklim değişiklikleri gibi sorunların ortaya çıkması, devlet ve egemenlik konularında paradigma değişikliğine neden olmuştur. Tuathail bu değişimi; eski ve yeni, klasik ve çağdaş olarak ayırarak geçmişte kutuplar arası (Soğuk Savaş döneminde ABD-SSCB) gerçekleşen rekabetin yerini bugün terörizm, nükleer silahların yayılması ve medeniyetlerarası çatışmaların artması olarak ulus ötesi sorunlara dönüştüğü yönünde tanımlamaktadır (Tuathail, 2006:2).

Eleştirel jeopolitik kuram, tıpkı bilgi ve gücün birbirlerinden ayrılmadığı gibi coğrafi bilginin siyasal bir eyleme dönüşmesi halinde hiçbir zaman politikadan ve ideolojiden bağımsız yani objektif olamayacağı varsayımına dayanır (Anaz, 2012: 24). Bu teori sayesinde geleneksel verili, güç ve iktidar merkezli emperyal jeopolitik bilgiden sıyrılıp jeopolitiği eleştirel açıdan yeniden ele alan bir düşünce biçimi coğrafya disiplininin içerisine girmeye başlamıştır. Foucault’nun söylem teorisi ve Derrida’nın

yapısökümünden ilham alan eleştirel jeopolitik, uluslararası siyaset ve politik ekonomi konularında çoğunlukla metin ve söylem analizleri ile gerçekleştirilmektedir (Tuathail, 2003:144). Bu bağlamda siyasetçilerin kullandıkları politik söylemler, siyasi broşürler, resmi dokümanlar, yasa/kanunlar, görsel ve yazılı basın haberleri, siyasi nutuklar, filmler, karikatürler ve haritalar olmak üzere eleştirel jeopolitik çalışmalara veri araçları sunmaktadırlar.

Eleştirel jeopolitiğin incelediği jeopolitik türler; resmi jeopolitik, pratik jeopolitik ve popüler jeopolitik olarak belirlenmiştir (Yeşiltaş ve Durgun, 2020:12). Popüler jeopolitik alanın araştırma hedefi popüler kültür, iletişim araçları ve coğrafi anlayışlar üzerinedir. Popüler jeopolitiğin sorunsalı ise ulusal kimliğin yanı sıra diğer halk ve yerler hakkında toplumsal kanaat oluşumlarına odaklanmaktır. Popüler jeopolitik, “*basın yayın organlarının şekillendirdiği çeşitli popüler kültürlerin yarattığı ve tartıştığı coğrafi politikaya*” denir (Tuathail, 2003:147-149).

Bu makale eleştirel jeopolitik içerisinde yer alan popüler jeopolitik bir çalışma olup, makalenin odağında Birleşik Krallık Dergisi The Week'te yayınlanan Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair politik karikatürler yer almaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair karikatürlerin verdiği mesajlar ve bu mesajlar üzerinden üretilen algıların neler olduğu sorularına cevap aranan bu çalışma ile Türkiye'de henüz yeni olan popüler jeopolitik literatüre katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Karikatür¹ ve politik karikatürler Peter Duus'a göre, üstünlük veya meşruiyet iddalarıyla alay ederek siyasi otoriteyi alt üst ederler. Karikatürler kamuoyu anketlerinin bile yakalayamadığı konularda siyasete ve gündelik olaylara dair erişim sağlayabilmektedirler. Bu özellikleriyle karikatürler, yalnızca politik bilinçteki temel değişimleri değil, aynı zamanda onları okuyan milyonlarca kişi arasındaki politik duyguların gelgitlerini ve metinlerde dile getirilemeyen duyguları ortaya çıkaran geniş bir arşiv oluştururlar (Duus, 2001:965-995). Görsel bir anlatı biçimi olarak kahkaha ve eğlenceden gücenme ve şiddete kadar farklı kışkırtma kapasitelerine sahip olan politik karikatürlerin kimi zaman ulus ötesi toplumsal etkilere de sebep olduğu görülmektedir. Özellikle 1830'lu yıllarda Avrupa'da politik karikatüristler, monarşiyle alay etmek ve toplumsal sorunları görünür kılmak gibi konularda büyük rol oynamışlardır. Güçlerini hicivden alan bu karikatüristler, doğruyu söyleme adına her ne kadar sansür ve para cezasına çarptırılırsalar da düzene meydan okumaya devam etmişlerdir (Anaz ve Anaz, 2021:402).

Popüler jeopolitiğe yönelik uluslararası yayınlara bakıldığında Falah vd. (2006:143) tarafından “Just War and Extraterritoriality: The Popular Geopolitics of the United States' War on Iraq as Reflected in Newspapers of the Arab World” adlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ABD'nin Irak'a karşı açtığı savaşın tasviri analiz edilerek Araçların tepkisini ölçmek amacıyla 17 Arap ülkesinden 65 adet Arapça yayınlanan gazete haberi ve politik karikatürler seçilmiş ve Arap dünyasındaki savaşa dair jeopolitik algı yorumlanmıştır. Farklı bir çalışma Dodds (2007:174) tarafından “Steve Bell's Eye: Cartoons, Geopolitics and the Visualization of the “War on Terror” adıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, İngiliz karikatürist Steve Bell'in 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından yaşananları yansıttığı karikatürlerinin bir çözümlemesini içermektedir. Yazar bu çalışmanın sonucunda, Bell'in görsel imgelerinin jeopolitik dünyanın anlamına yönelik tasvir ve hicvetme tarzını takdir etmiştir. Bir diğer örnek yine Dodds (2010) tarafından gerçekleştirilen “Popular Geopolitics and Cartoons: Representing Power Relations, Repitition and Resistance” makaledir. Makalede incelenen karikatürler, dönemin

Güney Afrika Devlet Başkanı Jacob Zuma (2009-2018) dâhil olmak üzere devlet iktidarının temsillerini eleştirel açıdan ele almıştır. Makalede karikatürist Zapiro'nun çalışmalarının, iktidarın işleyişine dair belirli görsel çağrışımlarla Güney Afrika'da eleştirel düşüncenin güçlenmesine yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Popüler jeopolitik çalışmalara çok geniş bir arşiv oluşturmaya da son yıllarda Türkiye'de de örnek çalışmalar üretilmeye başlanmıştır. Anaz ve Anaz (2021:416) tarafından "French Orientalism Representations of Ottoman in Caricatures in Le Petit Journal" adlı araştırma makalesi hazırlanmıştır. Bu makalede Fransız gazetesi Le Petit Journal'de yayınlanan haberlerin Sultan II. Abdülhamid dönemini ve Osmanlı İmparatorluğu'nu nasıl tasvir ettiğine yönelik belirli sorulara yanıt aranmıştır. Dergideki karikatürlerin Türkleri geri kalmış, özgürlükten nefret eden, savaşmaktan aciz, öfkeli ve Batı karşıtı "Doğulu" temsillerle aktardığı sonucuna varılmıştır. Başka bir örnek Yılmaz ve Taşkın (2022:153) tarafından yayınlanan "Doğu Akdeniz Sorununda Yunanistan'ın Kullandığı Karikatürlerin Popüler Jeopolitik Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmadır. Çalışmada Yunanistan medyasına ait Hellas Journal haber ajansından Doğu Akdeniz sorunsalı temelinde seçilen karikatürler doküman analizi ile yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda dergide yayınlanan karikatürlerin Türkiye'yi halen geçmişte (Osmanlı döneminde) yaşayan, tehlikeli Müslüman imajı ve barbar temsillerle aktardığı tespit edilmiştir. Aynı yıl yayınlanan diğer bir örnek ise Akengin'e (2022) ait "An Assessment of The Use of Catoons in Political Geography and Geopolitics" adlı çalışmadır. Yazılı ve görsel medyanın jeopolitik hakkında kamuoyunu yönlendirmek amacıyla araçsallaştırıldığı ifade edilen bu çalışmada, farklı dönemlere ait altı adet karikatür incelenmiştir. Çalışmada siyasi coğrafya ve jeopolitik mesajlar içeren: Osmanlı'nın dağılışı süreci, Yugoslavya'nın dağılışı esnasında Sırp'ların Boşnaklara karşı düşmanlığı, ABD'nin Guantanamo'daki mahkûmlara karşı insan hakları ihlalleri, Fransız sömürgeciliği ve Dağlık Karabağ Savaşı (2020) sırasında Ermeni diasporasının propagandası gibi farklı dönemlere ait politik karikatürler yorumlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Eleştirel jeopolitik içerisinde popüler jeopolitik temsiller olarak karikatürlerin önemi büyüktür. Bu çalışmada Rusya-Ukrayna Savaşı'na yönelik Birleşik Krallık Dergisi The Week'te yayınlanan politik karikatürler kullanılmıştır. Derginin ABD ve İngiltere olmak üzere iki farklı sürümü bulunmaktadır. Bu çalışmada derginin ABD sürümü, açık erişim özelliği nedeniyle tercih edilmiştir. Haftalık yayınlanan söz konusu dergi, küresel bir medya grubu ve dijital yayıncı "Future plc" in bir parçasıdır (The Week, 2022). Future plc; İngiltere merkezli (video oyunları, teknoloji, film, dergi, müzik ve fotoğrafçılık vb.) geniş yayın ağına sahip İngiliz medya şirketidir. Şirket 1985'te Somerset'te "Future Publishing" adıyla Chris Anderson tarafından aylık bir dergi olarak kurulmuştur. İngiliz asıllı Chris Anderson Pakistan'da 1957'de doğmuş, Oxford mezunu bir gazeteci/yayıncı olarak tanınmaktadır. Anderson aynı zamanda uluslararası fikir ve konferans konuşmaları TED'in yönetici başkanıdır (TED, 2022).

Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair politik karikatürlerinden faydalanılan dergi (The Week) tanıtım bölümünde kendini 300.000'den fazla tirajı ile bilgilendirici ve eğlenceli misyonla tanıtmaktadır. Ayrıca dergi, dengeli bir bakış açısına sahip olduklarını ve her zaman herhangi bir tartışmada ikiden fazla taraf

olacağı düşüncesiyle çoklu bakış açısını önemsediklerini vurgulamaktadır (The Week, 2022). Haftalık yayınlanan söz konusu dergide Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başladığı tarihten itibaren tarama yapılmıştır. Araştırmada savaş başladıktan sonra derginin ilk sayısı olan 25 Şubat 2022 ve 24 Haziran 2022 arasında konuya dair toplam 18 sayı incelenmiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair karikatürlerin özellikle Mart ve Nisan aylarında yoğunlaştığı ve daha sonra gündem yoğunluğunun azalarak dergi karikatürlerinin farklı konulara ağırlık verdiği görülmüştür (Çizelge 1). Bu sayılarda yer alan toplam 102 karikatürden 32 adet karikatür iki ülke arasında gerçekleşen söz konusu savaş ile ilgilidir.

Çizelge 1. Karikatür konularının zamansal değişimi

Tarih	Dergide Yayınlanan Karikatür Sayısı	Rusya-Ukrayna Savaşı Konulu Karikatür Sayısı
25. 02. 2022	5	1
04. 03. 2022	5	1
11. 03. 2022	5	1
18. 03. 2022	5	3
25. 03. 2022	6	5
01. 04. 2022	6	4
08. 04. 2022	6	3
15. 04. 2022	6	2
22. 04. 2022	6	2
29. 04. 2022	6	3
06. 05. 2022	6	0
13. 05. 2022	6	1
20. 05. 2022	6	1
27. 05. 2022	5	1
03. 06. 2022	6	1
10. 06. 2022	5	1
17. 06. 2022	6	2
24. 06. 2022	6	0
Toplam: 18	102	32

Kaynak: THE WEEK, 2022

Bu karikatürler içerisinde toplam altı adet karikatür, savaşa dair Batı medyasının manşetlerinde sıklıkla tekrar eden konuları da kapsamı açısından tercih edilmiştir. Dergiden seçilen karikatürlerde Ukrayna ve Rusya'ya yönelik algısal üretimler eleştirel jeopolitik açıdan değerlendirilmiş ve söz konusu karikatürler nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman analizi ile yorumlanmıştır.

3. Rusya-Ukrayna Savaşı

Ukrayna, Rusya için sıcak denizlere inebilme yolu, Batı'ya açılan enerji koridoru, Kafkaslara yakınlığı ve sınır güvenliği gibi özellikleriyle stratejik açıdan oldukça önemlidir (Kamalov, 2008:71). Rusların tarih sahnesine Kiev'de çıkmaları, Slav birlikteliği, kültürel ve dilsel açıdan ortak bir tarihi paylaşımları da bu değeri arttırmaktadır. Fakat Ukrayna'nın, SSCB dağılıp bağımsızlığını kazandıktan sonra (1991) kendi dış politikasında büyük oranda devlet geleneği/tecrübe eksikliği nedeniyle bir kimlik arayışına girdiği görülmüştür. Bağımsızlık sonrası Ukrayna ve Rusya arasındaki sorunlar hemen çözüme kavuşmamış, bir taraftan dış politikada Batı ile iyi ilişkiler geliştirmeye gayret eden Ukrayna diğer taraftan Rusya'yı karşısına almamak için çaba göstermiştir (Kamalov, 2008:79).

Avrasya coğrafyasının önemi klasik jeopolitik teorilere de yansımıştır. Mackinder'in 1904'te "heartland" (kalpgah) olarak adlandırdığı bu coğrafya, daha sonra Brzezinski tarafından üzerinde

küresel mücadelenin sürdürülebileceği bir “satranç tahtası” olarak tanımlanmıştır (Brzezinski, 1998:32). Söz konusu coğrafya, zengin doğal kaynakları ve lokasyonu nedeniyle tarihsel açıdan büyük güçler arasında hâkimiyet mücadelelerine sahne olmuş bir bölgedir (Doğan ve Doğan:2022). Bu bölgede ABD, Irak ve Afganistan müdahaleleri sonrasında Kafkasya ve Gürcistan’a lojistik destek amaçlı askeri üs kurma girişimlerinde bulunmuştur (Torun, 2016:62). NATO askeri ittifakı ise, 1999’dan itibaren bölgede Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti’ni içine alarak genişlemiştir. Ardından NATO’ya Estonya, Letonya, Litvanya gibi Baltık ülkelerinin yanı sıra Romanya, Bulgaristan, Slovakya ve Slovenya’da dahil edilmiştir. 2004’te gerçekleşen NATO ve AB genişlemesiyle sınırlar giderek Rusya Federasyonu’na dayanmış ve gelecekte Ukrayna, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan’ın da bu yapılarca üyelik ihtimalini gündeme getirmiştir. AB ve NATO genişlemesi devam ederken Avrasya coğrafyasında “renkli devrimler” olarak adlandırılan halk ayaklanmaları meydana gelmiştir. 2003’te Gürcistan’da, 2004’te Ukrayna’da ve 2005’te de Kırgızistan’da iktidar değişiklikleri yaşanmıştır. Eski Sovyet coğrafyasında yaşanan bu gelişmelerden ve bölgede gerçekleşen Rusya karşıtı isyanlardan Moskova ABD’yi sorumlu tutmuştur. Putin ABD’nin Rusya’nın yakın çevresine dair müdahalelerde bulunduğu iddiasıyla 2007 Münih Konferansı’nda uyarıda bulunmuş, ardından 2008’de Bükreş Zirvesi’nde Ukrayna ve Gürcistan’ın NATO üyeliği konusu tekrar gündeme gelince uyarısını yineleyerek bu durumun “*casus belli*” (savaş nedeni) sayılacağını duyurmuştur (Tellal, 2015:1048).

AB’nin Akdeniz, Doğu Avrupa ve Güney Kafkaslarda kendine komşu/yakın devletlerde tam üyelik ihtimali olmasa da politik, ekonomik ve sosyal değerler çerçevesinde bir entegrasyon ümidiyle gündeme getirdiği Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) 2000’li yıllardan itibaren önem kazanmaya başlamıştır (Samur, 2009:163). 2010’da Ukrayna Devlet Başkanlığı’na seçilen Viktor Yanukoviç uzun süre AB ile Avrupa Komşuluk Politikası bağlamında görüşmeleri sürdürmüş fakat Kasım 2013’te AB Ortaklık Anlaşmasını imzalamayacağını açıklamıştır. Ukrayna halkı tarafından protesto ile karşılanan bu süreçte Rusya, Doğu Ukrayna’daki ayrılıkçı Rus yanlılarını desteklemiştir (Diyarbakırlıoğlu, 2020:212). Ukrayna’da Şubat 2014’te Viktor Yanukoviç yönetiminin devrilmesinin ardından yapılan referandum sonucuna göre Rusya 18 Mart 2014’te Kırım’ı işgal/ilhak etmiştir. Luhansk ve Donetsk bölgelerinde 11 Mayıs 2014’te tek taraflı ilan edilen bağımsızlığı Ukrayna 16 Eylül 2015’te Dombas’a üç yıllık özerklik vererek tanımıştır. Ardından NATO’nun Nisan 2016 ve Eylül 2017 olmak üzere, Doğu Avrupa’ya askeri konuşlandırma girişimleri gerçekleşmiştir. Ekim 2018’de Ukrayna Ordusu, Batı Ukrayna’da ABD öncülüğünde yedi NATO üyesinin dahil olduğu geniş çaplı bir tatbikata katılmıştır (NTV, 2 Şubat 2022). 2019 Mayıs ayında Ukrayna’da gerçekleşen seçimleri Volodimir Zelenski kazanarak Cumhurbaşkanlığı görevine başlamış ve Zelenski’nin dış politikada izlediği Batı yanlısı politikalar Rusya ile olan ilişkileri iyice çıkmaza sokmuştur. Rusya Devlet Başkanı Putin, Temmuz 2021’de yaptığı açıklamada Rusya’nın Ukrayna ile olan tarihsel birlikteliğini hatırlattıktan sonra günümüz Ukrayna’sının tamamen Sovyet döneminin ürünü olduğunu, öngörüsüz liderleri nedeniyle Ukrayna’nın doğal kaynaklarının çarçur edildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Batı’nın Ukrayna siyasetine doğrudan müdahil olduğunu ve saldırgan Rus düşmanlığının Ukrayna’nın devlet politikası haline geldiğini vurgulayarak Rusya’nın tepkisini dile getirmiştir (Putin, 2021).

Ekim 2021’den itibaren Rusya, Ukrayna sınırına askeri yığınak gerçekleştirmiş ve bu durum uzun süre Batı medyasında (ör. The Scottish Sun, 2022 ve The Guardian, 2022) Ukrayna’nın işgal

edileceğine dair algıların oluşmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin ardından Putin 24 Şubat 2022'de gerçekleştirdiği konuşmasında “barışı koruma” olarak adlandırdıkları Ukrayna operasyonunu duyurmuştur. Konuşmasında Rusya'nın uyarılarına rağmen NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesinin Rusya sınırına yaklaştığını ve sekiz senedir Kiev rejimi tarafından soykırıma maruz bırakılan insanların olduğunu (Rus azınlıklar) iddia ederek o insanları korumak/özgürleştirmek için operasyon başlattıklarını kamuoyu ile paylaşmıştır. Operasyonun hedefleri; Ukrayna'nın askersizleşmesi, Nazizm'den arındırılması ve NATO genişlemesinin sonlanması olarak özetlenmiştir (Putin, 2022).

Bölge kontrolü, sınır güvenliği, tehdit algısı ve yakın çevre doktrini gibi kavramlar klasik jeopolitik tasavvura karşılık gelmektedir. Bu tasavvur Rusya'nın kendi bekâsı için tehdit olarak algıladığı (Batı ve Ukrayna ilişkileri nedeniyle) Ukrayna'ya müdahalesine gerekçe olmuştur. Dolayısıyla jeopolitik, güncel Rus dış politikasında acil karar alma durumlarında kullanılan alternatif bir retoriğe dönüşmüştür (Erickson, 2003:323-344). Rus jeopolitikçi Aleksandr Dugin, mevcut sınırları ile Ukrayna Rusya'nın jeopolitik güvenliği için bir tehdit unsuru oluşturduğundan jeopolitik, etnik ve kültürel çeşitliliğine göre birkaç kuşağa bölünmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır (Dugin, 2004:205).

Neorealist kuramcı Kenneth Waltz tarafından yorumlanan Eski Sovyet ülkelerini içine alacak şekilde NATO genişlemesinin Rusya açısından tehdit unsuru oluşturabileceği savı, yerinde bir tesbittir (Waltz, 2000:30). Rusya, yıllardır sınır tehditi ve güvenlik algısıyla Moskova siyasetini jeopolitik temele oturtmaya ve NATO/Batı ittifakının ilerlemeye devam etmesi halinde saldırgan stratejiler geliştirmeye devam etti. 2014'te gerçekleşen Ukrayna Krizi sonrasında Realist temsilcilerden Mearsheimer, bu krizde Batı'nın da suçlu olduğunu savunarak Rusya'nın NATO genişlemesini tehdit olarak algıladığını ve bu nedenle her devletin yapacağı gibi savunma güdüsüyle hareket ettiğini öne sürdü (Mearsheimer, 2014:3-82). Tuathail ise, Rusya'nın 2008 NATO ve 2014 AB genişlemesini tehdit unsuru olarak görmesine rağmen, 2004'te NATO'nun eski Sovyet Cumhuriyetlerini içine alacak şekilde genişlemesine Moskova'nın neden ses çıkarmadığını “Near Abroad: Putin, the West, and the Contest Over Ukraine” adlı eserinde sorgulamaktadır (Tuathail, 2017:32).

Putin tarihin 1991'de verdiği kararı kabul etmemekte ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünü 20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi olarak yorumlamaktadır (Tooze, 2022). Jeopolitik görüş, mekanı kontrol etme üzerine temellendirildiğinden devletlerin güç ve güvenlik algılarını daima tetikte tutan bir özelliği içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla Rusya “yakın çevre doktrini” ile 1993'ten itibaren aşırı tehditkar, güvenlik temeline dayalı bir dış politika izlemektedir. Sonuç olarak AB ve NATO'nun Doğu Avrupa'da genişleme sürecine Rusya'nın tehdit algısı eklenmiş ve 24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasıyla binlerce ölü ve yaralanmalara neden olan savaş başlamıştır. Aylardır devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı kitlesel göçler, yerinden edilmeler, Ukrayna'nın direnişi, Batılı devletlerin askeri ve ekonomik desteği, karşılıklı yaptırımlar (Batılı devletler ve Rusya arasında), nükleer tehdit, temel gıda ve enerji arzları gibi sosyolojik ve ekonomik yıkımlara neden olmaya devam etmektedir.

4. Araştırma Bulguları

Dodds'un mizahın jeopolitiği olarak adlandırdığı politik karikatürler; hiciv, alay ve ironiyi yoğun biçimde içlerinde barındırmaktadır. Sanatsal bir yansıtma biçimi olarak karikatür yerelden

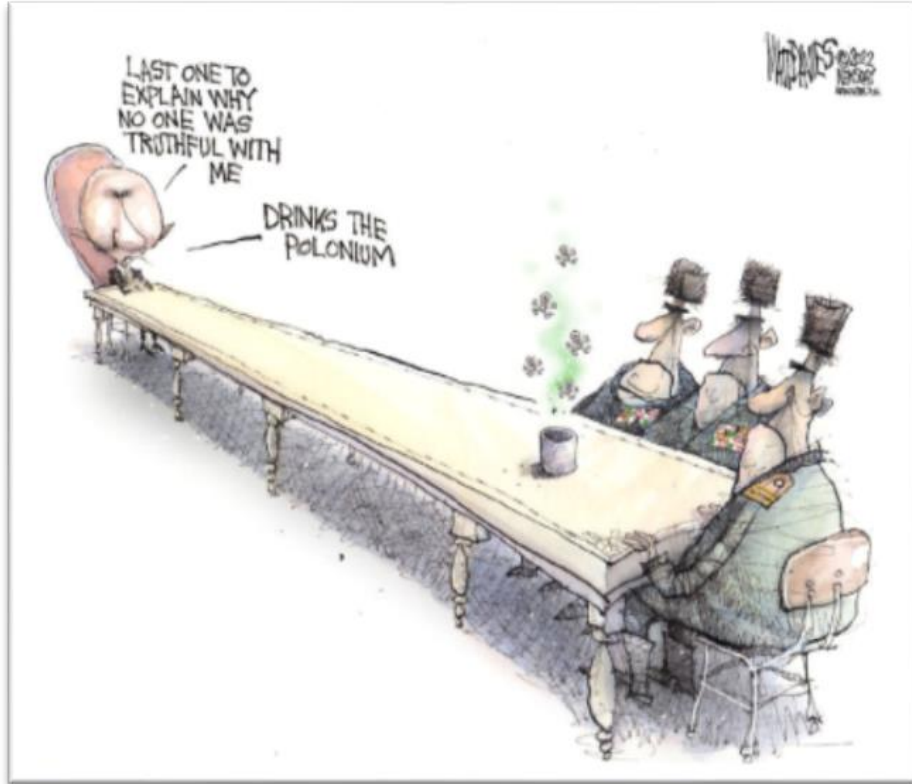
küresele, tarihten güncel olana, toplumsal meselelerden politik konulara kadar bir görselden çok daha fazlasını içermektedir (Dodds, 2010: 128). Politik karikatürlerin: gönderme yaparak tanımlama, gerçek ile kurgu arasında köprü görevi, hiciv, eleştirel bakış açısı ve mecaz olmak üzere kendine has özellikleri bulunmaktadır (Alousque, 2013:370).

Çalışmada kullanılan Rusya–Ukrayna Savaşı’na dair birinci karikatürde, Rus kültüründe milli kimlik sembolü olan ayı görseli yer almaktadır (Şekil 1). İri yapılı, vahşi bir memeli türü olan ayı, sıklıkla Rusya ve Rus liderlerle özleştirilmektedir. Aslında ayı fygürünü Ruslarla özleştirenler Ruslardan ziyade Avrupalılardır. Fakat sonradan Ruslar bu fygürü kimliklerinin bir parçası olarak benimsemişlerdir. Türkiye’de vahşi, kaba ve görgüsüz olarak kabul edilen ayı fygürü, Rusya’da saf, hantal ve kolayca kandırılabilen çok merhametli bir hayvan olarak benimsenmektedir (Farakale, 2018:35-36). Görselde ayının üzerinde yazan “Rusya” ifadesiyle ayının Rusya’yı temsil ettiği anlaşılmaktadır. Karikatürde ayı bal sevgisi nedeniyle arı kovanına burnu saplanmış fakat kovandan kurtulamadığı görölmektedir. Üstelik ayının arıların başına toplanması nedeniyle korktuğu, şaşırđığı, terlediği ve gözlerinin büyüdüğu de görölmektedir. Karikatürdeki bir başka ayrıntı, arı kovanının üzerinde yer alan “Ukrayna” yazısıdır. Bu karikatürde tarihsel olarak Ukrayna’yı kendi toprağı gibi gören Rusya yani ayı, Ukrayna’ya burnunu sokarak başına büyük bir dert aldığı ve kolay kolay Ukrayna’dan kurtulamayacağı iması bulunmaktadır.

Şekil 1. Rusya ve Ayı Karikatürü
Kaynak: The Week Magazine, 2022a

Çalışmada kullanılan ikinci karikatürde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve generalleri aynı masada resmedilmişlerdir (Şekil 2). Görselde masanın uzunluğunun yanı sıra üç general ve Putin'in aralarındaki mesafe dikkat çekmektedir. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin, özellikle son dönemde Rusya'da gerçekleşen uluslararası görüşmelerinde misafir devlet başkanlarını ağırlarken tercih ettiği masanın uzunluğu çeşitli yorumlara konu olmaktadır (ör: Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile 7 Şubat 2022'de gerçekleştirilen görüşmede kullanılan masa) (BBC News Türkçe, 8 Şubat 2022). Bunun yanı sıra misafirleri ile sosyal mesafeyi koruyan tavırları (tokalaşmaması ya da misafire arkasını dönüp onu beklemeden hareket etmesi vb.) soğuk ve nezaketsiz bir lider olarak kamuoyunda algılanmasına neden olmaktadır. Putin'in bu davranışına gönderme yapılan karikatürde, generallerin önünde ve masanın üzerinde saksı içerisinde radyoaktif kimyasal bir element olan "polonyum" bulunmaktadır. Putin'in konuşma balonunda ise, "generallerin kendisine karşı neden dürüst olmadıklarına dair bir sorgulama cümlesine yer verilmiş ve ardından "polonyumu içer" ifadesi eklenmiştir. Devlet bürokrasisinde generallerin seçiminde en temel etkenlerden biri güvenilir olma özellikleridir. Ukrayna'ya gerçekleştirilen müdahalede Rusya'nın sahip olduğu savaş teknolojinine rağmen savaşın beklenenden uzun sürmesi, farklı süpekülasyonlara neden olmaktadır. Batı medyası, Rus generallerin Ukrayna müdahalesinde yaşanan tehlikeli riskleri ve cephede yaşanan gerçekleri Putin'e tam olarak aktarmadıklarını iddia etmektedir (U.S. News 8 Haziran 2022). Bu karikatür Putin'in generallerine güven duymadığını, aldatıldığını ima eden bir görseli içermektedir.

Şekil 2. Putin, Genaraller ve Güven Temalı Karikatür

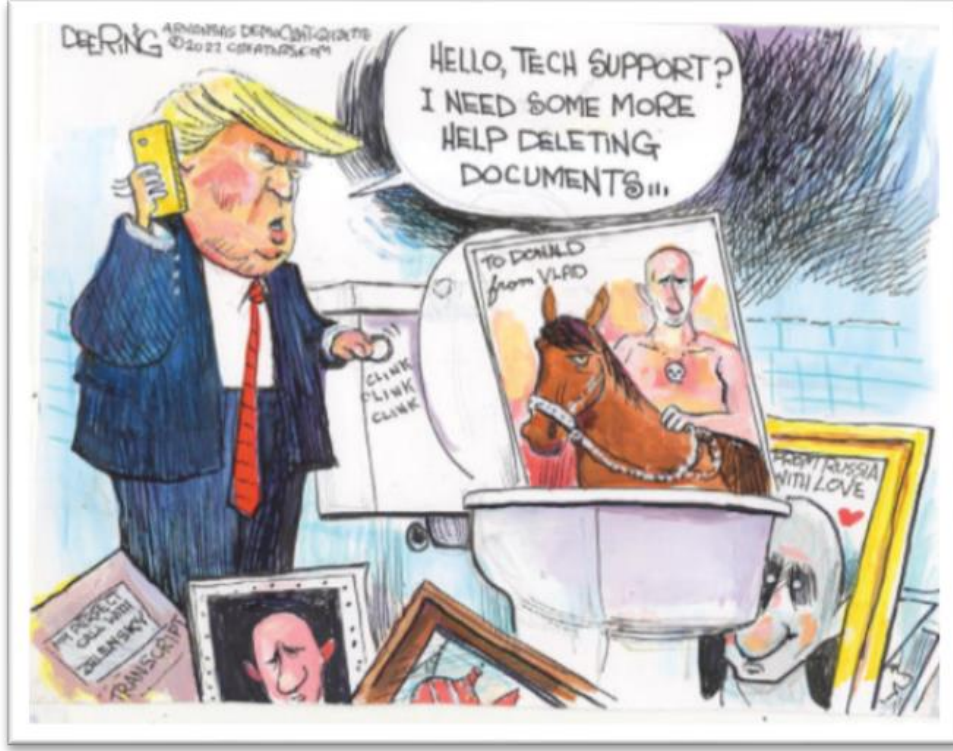
Kaynak: The Week Magazine, 2022b

Çalışmada kullanılan üçüncü karikatür Rusya'ya ait 13 Nisan'da gerçekleşen Moskova Savaş Gemisi'nin batma olayını konu almaktadır. Karikatürde Rus gemisinin vurularak alev aldığı ve battığı gösterilmiştir (Şekil 3). Karadeniz'deki Moskova kruvazörünü Ukraynalı yetkililer 13 Nisan'da füze ile vurduklarını duyurmuşlardı. Rus yetkililer tarafından gemide yangın çıktığı ve fakat geminin yüzer halde olduğu öne sürülmüştü. Rusya tarafından 14 Nisan'da yapılan bir diğer açıklamada, çıkan alevler nedeniyle gemideki mühimmatın patladığı, mürettebatın gemiyi terk etmek zorunda kaldığı ve geminin fırtına nedeniyle kıyıya çekilirken battığı duyurulmuştu (Independent Türkçe, 2022). Karikatürde Putin'in şişme bir deniz botu üzerinde konuşma yaptığı ve botun üzerinde "propaganda" sözcüğü yazdığı görülmektedir. Putin'in konuşma balonunda "bu sadece bir savaş gemisini bir denizaltına dönüştürme yöntemidir" açıklamasına yer verilmiştir. Karikatürde Rusya'nın askeri donanmasına ait savaş gemisinin vurulduğu, fakat Putin'in bu gelişmeyi sadece bir dönüşüm projesi olarak algılayarak başkalarına aktardığı ima edilmiştir. Bunun yanı sıra Putin'in uzun konuşmalarına atıf yapılarak aslında propaganda yaptığı izlenimi sunulmuştur. SSCB, Soğuk Savaş döneminde Kızıl Ordusu ve nükleer silah kapasitesiyle çift kutuplu dünyada dengeyi sağlayan süper bir güçtü. Günümüzde ise SSCB'nin ardılı Rusya Federasyonu, askeri teknolojisi ve nükleer kapasitesinin yanı sıra, "2019 Askeri Güç Sıralaması" endeksinde dünyanın en büyük ikinci ordusuna sahip bir devlettir (Euronews, 2020). Buna mukabil Rusya-Ukrayna Savaşı'nın beklenenden uzun sürmesi, Rusya'nın askeri teknolojisinin aslında eskidiği ve bu nedenle Rusya ordusunun ilerleyemediği Batı basınında geniş yer buldu. Örneğin; New York Times 7 Mart 2022'de "Rusya'nın askeri tökezlerken düşmanları dikkat çekiyor", Washingtonpost 17 Mart 2022'de "Rusya'nın ordusu yetersiz", BBC-Türkçe 21 Mart 2022'de "Rusya ordusu Ukrayna'da neden beklediği hızda ilerleyemiyor?" ve Foreign Affairs tarafından 15 Ağustos 2022'de "Rusya'nın tekrarlayan başarısızlıkları" gibi manşetler atıldı (BBC-Türkçe, 2022; Foreign Affairs, 2022; New York Times, 2022; Washingtonpost, 2022). The Week Dergisine ait (Şekil 3) karikatürde de, Rusya'nın askeri kapasitesinin yetersizliğine ve Putin'in konuşmalarına dair bir gönderme kendini göstermektedir.

Şekil 3. Rusya'nın Askeri Potansiyeli ve Putin'in Konuşmaları Hakkında Karikatür
Kaynak: The Week Magazine, 2022c

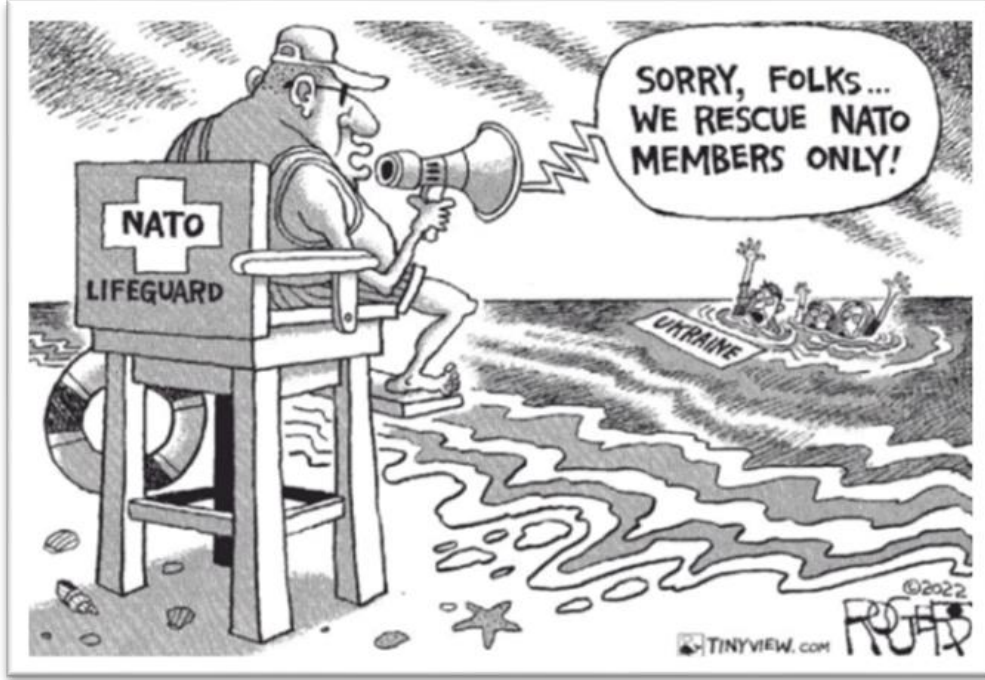
Çalışmada kullanılan dördüncü karikatürde eski ABD Başkanı Donald Trump'ın telaşla elindeki materyalleri klozete atıp sifonu çektiği görülmektedir (Şekil 4). Trump bir yandan materyalleri yok etmeye çalışırken diğer yandan da telefonla teknik yardım istemektedir. Materyaller genel olarak tablolar halinde ve üzerlerinde Rusya Devlet Başkanı Putin'in resmi bulunmaktadır. Tablolardaki Putin resimlerinin oldukça sevimsiz ve korkunç bir imajla yansıtıldığı göze çarpmaktadır. Tıpkı Foglesong'un ABD medyasında Rusya'nın bir hapisane ve Putin'in gardiyan bir imajla tanımlandığını ifade ettiği gibi (Klump, 2011). Klozette yok edilmek üzere olan tabloların birinde Putin'in at binerken boynunda isminin baş harfi/zafer işareti bulunan bir kolye ile pozunu resmedilmiştir. Tabloların üzerlerinde yer alan yazılarda "Vladimir'den Donald'a" ve "Rusya'dan sevgilerle" ifadeleri yer almaktadır. Trump'ın konuşma balonunda "Merhaba teknik destek? Belgeleri silmek için biraz daha yardıma ihtiyacım var" cümlesi yer almaktadır. Trump'ın ayakucunda yer alan not döküm belgesinde ise "Zelenski ile görüşme mükemmel" yazısı dikkat çekmektedir. Bu görselde Trump'ın önce Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski ile görüştüğü ve daha sonra elindeki materyalleri yok etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. 2016 ABD seçimlerinde Hillary Clinton'ın seçimi kaybetmesinin arkasında Putin destekli Rus hackerlar olduğu ve dolayısıyla Trump'ın seçim zaferinin Rusya destekli olduğu iddiaları uzun dönem kamuoyunu meşgul etmişti (BBC-Türkçe, 10 Aralık 2016). Bu karikatürde de Trump'ın Putin ile aralarının geçmişte iyi olduğu fakat Trump'ın Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açması nedeniyle geçmişi bir an evvel yok etmeye çalıştığı konusu görselleştirilmiştir.

Şekil 4. Trump ve Putin'in Dostluğuna Dair Karikatür

Kaynak: The Week Magazine, 2022d

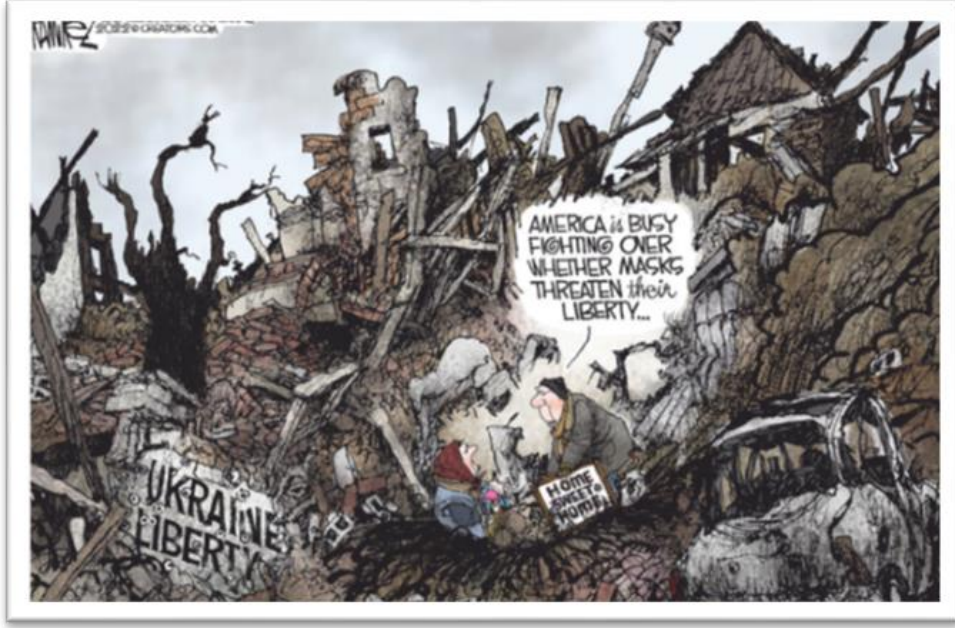
Çalışmada kullanılan beşinci karikatür, NATO'nun Ukrayna Savaşı'na karşı müdahale konusu üzerinedir (Şekil 5). Karikatürde bir sandalye üzerinde (sandalyede NATO cankurtaranı yazmaktadır) oturan NATO cankurtaranı, elinde can simidi ve megafonuyla karşısında Ukrayna halkını temsil eden ve boğulmak üzere çırpınan insanlara seslenmektedir. Cankurtaranın konuşma balonunda "Üzgünüm millet. Biz sadece NATO üyelerini kurtarıyoruz" ifadesi yer almaktadır. Görsel, bir yandan NATO'yu yardım eden bir kurtarıcı olarak simgelerken diğer yandan Ukrayna halkının yardım çılgınlıklarına karşı duyarsızlık imasını yansıtmaktadır. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) 1949'da ABD öncülüğünde, Soğuk Savaş sürecinde Sovyet tehdidine karşı kurulan kolektif bir örgüttür. NATO'nun beşinci maddesi; taraflar içinde birine veya birkaçına yöneltilecek silahlı bir saldırının, örgütün tüm taraflarına yönelik bir saldırı olarak kabul edilerek, BM Şartı'nda ifade edildiği haliyle bireysel ya da kolektif öz savunma haklarını kullanacakları belirtilmektedir (Tellal vd., 2017:75-92). Ukrayna NATO'nun beşinci maddesinin dışında yer almakta bu nedenle de müdahale söz konusu olmamaktadır. Esasında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırma nedeninin temelinde NATO'nun genişleyerek Rusya sınırına yaklaşma durumu bulunmaktadır. Karikatürde ise bir nevi savaşın nedeni olarak kabul edilen NATO'nun Ukrayna halkına neden yardım etmeyeceği konusuna gönderme yapılmıştır.

Şekil 5. Rusya-Ukrayna Savaşı'nda NATO

Kaynak: The Week Magazine, 2022e

Çalışmada kullanılan son karikatür, Ukrayna'dan bir savaş manzarasını içermektedir (Şekil 6). Manzara yıkık dökük, virane bir mekân olarak görselleştirilmiştir. Döküntü içerisinde “Ukrayna’ya özgürlük” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca görselde iki kadın bulunmakta ve yanlarında “evim güzel evim” yazısı bulunan bir tabela göze çarpmaktadır. Evleri yıkılan Ukraynalı kadınlardan bir tanesinin konuşma balonunda “Amerika maskelerin özgürlüklerini tehdit edip etmediği konusunda tartışmakla meşgul” cümlesine yer verilmiştir. Bu ifade ile kadın, Ukrayna Savaşı’nın başladığı dönem ABD’nin kendi iç politikasına odaklanması nedeniyle (ABD’de Covid-19 salgını sonrası takılmak zorunda kalınan maskelerin yakın dönemde kişisel özgürlüğü ihlal edip etmediği yönünde süren tartışmalar) kendilerine yardım etmediğinden yakınmaktadır (McKelvey, 2020). Karikatürdeki bu söylemle söz konusu maske tartışmalarının içerisinde ABD tarafından Ukrayna halkının yaşadıkları dramın görmezden gelindiği anlatılmak istenmiştir. Ukrayna görselinde ayrıca “özgürlük” kavramı öne çıkarılmıştır. ABD’nin 11 Eylül bahanesiyle giriştiği dünya çapındaki müdahalelerinde bölge halklarını ikna etmede en çok kullandığı sözcük “özgürlük” kavramıdır. Benzer şekilde Rusya Federasyonu, ayrılık yanlısı Ukrayna’nın Donbas bölgesini tamamen “özgürleştirmeye” odaklanacağını iddia etmiştir (Aljazeera, 25 Mart 2022). O halde özgürlük kavramı “bölge ülkelere büyük güçler tarafından sunulan bir vaat” olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat vaat edilen bu özgürlüğün halkların kendi tasavvurlarındaki özgürlüğe karşılık gelmediği aşikâr olacak ki karikatürde özgürlük kavramı, Ukrayna’nın harabeye dönmüş savaş ortamında yerde bir tabelada öylece durmaktadır.

Şekil 6. Ukrayna ve Özgürlük Temalı Karikatür
Kaynak: The Week Magazine, 2022f

5. Sonuç

Politik karikatürler çoğunlukla hiciv, abartı ve eleştirel özellikleri sayesinde oldukça zengin mesajları içerinde barındırmaktadırlar. Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair karikatürlerin verdiği mesajlar ve bu mesajlar üzerinden üretilen algıların neler olduğu sorularına cevap aranan bu çalışmanın sonuçlarına göre karikatürlerde Rusya'nın ayı figürüyle korkak, ürkek ve telaşlı, askeri teknolojisiyle yetersiz ve savaşta zorlanan, üstünlük kuramayan bir devlet olarak temsil edildiği görülmüştür. Karikatürlerde Rusya, başka ülkelerin içişlerine burnunu sokan müdahaleci ve saldırgan temsillerle aktarılmıştır (Şekil 1). Bu temsillerin verdiği mesajlar; Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş ile başını derde soktuğu ve mevcut askeri gücüyle savaşta galip olamayacağı yönündedir.

Karikatürlerde Putin öfkeli, suratsız, mesafeli ve çirkin temsillerle karşımıza çıkmaktadır (Şekil 2). Rus lider ayrıca şüpheli ve güven eksikliği duyan bir devlet adamı şeklinde tasvir edilmiştir. Özellikle generallerin Putin karşısında sessiz ve emirlere itaat eden askerler olarak yansıtılması Rusya'ya dair kararların yalnız Putin tarafından alındığı ve sorgulanmadığı mesajlarını içermektedir. Bu savaşı başlatan ve dolayısıyla savaşın sorumlusu olarak gösterilen Putin, aynı zamanda gerçekleri görmezden gelerek yaşananları kendi bakış açısıyla değerlendiren ve bunun için de kitleleri etkilemek amacıyla propaganda yapan bir lider konumunda yansıtılmıştır (Şekil 3). Genel olarak karikatürlerde verilmek istenen mesaj, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın sorumlusunun Rusya lideri Vladimir Putin olduğu yönündedir. Foglesong'un ABD medyası için kullandığı, gardiyan ve hapisane metaforlarında olduğu gibi bu çalışmanın bulgularında da benzer bir şekilde dergide Rusya ve Putin hakkında ironi, hiciv ve abartının olumsuz ve yoğun olarak işlendiği ve daha ziyade negatif temsillerle aktarıldığı görülmüştür.

Karikatürlerde ABD ve NATO eleştirisi de söz konusudur. Görsellerde ABD, eski Başkan Trump ve Ukraynalı savaş mağduru kadının ifadelerinde yer bulmuştur. Trump ve Putin arasında yaşanan bürokratik yakınlığın geçmişte kaldığı ve (Zelenski görüşmesi ile) şimdi Ukrayna'nın yanında yer almak gerektiği mesajları verilmiştir (Şekil 4). Karikatürlerde NATO ise görselin logosunda “cankurtaran” yazmasına rağmen yaşanan trajediye seyirci kalan ve mazlum halkın çaresizliğine karşı yalnızca açıklamayla yetinen bir örgüt temsiliyle sunulmuştur (Şekil 5). Karikatür temsillerin NATO hakkında verdiği mesaj, var olan beşinci maddenin arkasına sığınarak aslında imkânı olmasına rağmen (cankurtaranın yanında can simidinin bulunması) müdahalede bulunmadığı yönündedir.

Karikatürlerde Ukrayna, savaş ortamında yıkılmış bir ülke olarak temsil edilmiştir. Ukrayna halkı ise evsiz, zavallı, çaresiz ve yardıma muhtaç insan temsilleriyle aktarılmıştır. Derginin Ukrayna ve Ukrayna halkını temsil eden karikatürünün diğer karikatürlerden farklı olarak gerçeğe daha yakın bir temsille yansıtıldığı görülmüştür. Görselde Ukrayna halkının ABD'yi kurtarıcı rolünde görerek beklenti içine girdiği iması bulunmaktadır (Şekil 6). Buna rağmen ABD'nin yaşanan trajediye karşı kendi iç politika gündemleri nedeniyle sessiz ve duyarsız kaldığı ve Ukrayna halkına yardım etmediği mesajları verilmiştir.

Birleşik Krallık merkezli söz konusu derginin karikatürlerinde her ne kadar Rusya ve Putin algısı negatif açıdan abartı, ironi ve hicivlerle dolu olsa da karikatürlerde ABD ve NATO'nun Ukrayna'da yaşanan trajediye karşı duyarsızlık vurgusu da bulunmaktadır. Dolayısıyla dergide yayınlanan karikatürlerin Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair; Rusya, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, ABD, eski ABD Başkanı Donald Trump ve NATO'yu eleştirel açıdan negatif temsillerle sunarken derginin Ukrayna halkını daha gerçekçi karikatürlerle yansıttığı sonucuna varılmıştır.

Notlar:

¹ Karikatür; Türk Dil Kurumu'na göre Fransızca kökenli bir kelime olup “*insan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022).

Teşekkür ve Bilgilendirme

Bu makale, TÜCAUM 2022 Uluslararası Coğrafya Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan “Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Batı Medyasında Yer Alan Karikatür Temsilleri” adlı bildirinin içeriği geliştirilerek ve değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Cartoon Representations of the Russia-Ukraine War Published in the UK Magazine The Week

Alime Vildan Karakaş ^{*a}, Mutlu Yılmaz^b

Submitted: 21.02.2023

Accepted: 29.04.2023

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Geopolitics is the state of determining the relationship between political power and political target in foreign policy decisions of a state, based on geographical power (İlhan, 1989:15). Geopolitics, based on the natural and the given, has introduced itself with the advice of classical geopolitical theorists to politicians. The questioning of classical geopolitics, which began in the late 1980s, was carried out by John Agnew, Gerard Tuathail, and Simon Dalby. Critical theorists have identified the classical geopolitical knowledge with the strategic knowledge presented to the states and thus accused them of contributing to wars and imperialism (Tuathail, 2005:44). Critical geopolitical theory is based on the assumption that just as knowledge and power are inseparable, geographic knowledge cannot be objective if it turns into a political action (Anaz, 2012:24). Inspired by Foucault's theory of discourse and Derrida's deconstruction, critical geopolitics deals with issues of international politics through text and discourse analysis (Tuathail, 2003:144). Critical geopolitics is studied as formal, practical and popular geopolitics (Yeşiltaş and Durgun, 2020). Popular geopolitics is called "*the geographical politics created and discussed by various popular cultures shaped by the media*" (Tuathail, 2003:147-149).

This article, which is a popular geopolitical study, the messages given by the cartoons about the Russia-Ukraine War published in the UK magazine "The Week" and the perceptions produced through these messages were questioned. Study, it is aimed to contribute to the popular geopolitical literature which is still new in Turkey.

Among popular geopolitical literature, the study "Just War and Extraterritoriality: The Popular Geopolitics of the United States War on Iraq as Reflected in Newspapers of the Arab World" was conducted by Falah, et al. (2006). In study, the geopolitical perception of the news and cartoons about the Arab world was interpreted in order to measure the reaction of the Arabs about the war opened by the USA against Iraq. Different a study was carried out by Dodds (2007) "Steve Bell's Eye: Cartoons, Geopolitics and the Visualization of the War on Terror". The study includes an analysis of the cartoons of British cartoonist Steve Bell reflecting the events after the September 11 attacks.

* **Corresponding Author:** karakas83.v@gmail.com

^a Ankara University, Graduate School of Social Sciences, Ankara, Turkey, <https://orcid.org/0000-0003-2539-247X>

^b Ankara University, Faculty of Language, History and Geography, Geography Department, Ankara, Türkiye, <http://orcid.org/0000-0001-8914-1165>

Studies on popular geopolitical literature have started to be carried out in Turkey in recent years. The research article “French Orientalism: Representations of Ottoman in Caricatures in Le Petit Journal” was prepared by Anaz and Anaz (2021). In the article, the cartoons published in Le Petit Journal, How he portrayed the empire and the people during the reign of Sultan Abdulhamid II was examined and it was concluded that he portrayed Turks as backward, hating freedom, incapable of fighting, angry and anti-Western with “Oriental” representations. Another example is the article “Analysis of the Cartoons Used by Greece in the Eastern Mediterranean Problem from the Point of View of Popular Geopolitics” prepared by Yılmaz and Taşkın (2022). In the article, it was concluded that the cartoons selected from the Hellas Journal news agency on the basis of the Eastern Mediterranean problematic convey Turkey with a backward, dangerous Muslim image and barbarian representations. Another example published in the same year is the study “An Assessment Of The Use Of Cartoons in Political Geography and Geopolitics” by Akengin (2022). The study, six cartoons containing various geopolitical messages belonging to different political periods were interpreted.

2. Method

The focus of this study is the political cartoons of the UK magazine “The Week” about the Russia-Ukraine War. Of the two different editions of the journal, the UK and the USA, the US edition was opt for because of its open access feature. It was seen that 32 of the 102 cartoons in 18 issues published between February 25, 2022 and June 24, 2022 were related to the Russian-Ukrainian War. Six of these cartoons were chosen in order to cover the recurring issues in the The Week about the war. In the cartoons selected from the magazine, the perceptual productions about Ukraine and Russia were critically evaluated in geopolitical terms and the cartoons were interpreted with document analysis.

3. Findings

Political cartoons, called the geopolitics of humor, contain irony heavily (Dodds, 2010:128). Political cartoons have their own characteristics such as description by reference, bridge between reality and fiction, satire, critical point of view and metaphor (Alousque, 2013:370). The first of the cartoons in the magazine featured the bear image, which is a symbol of national identity in Russian culture (Figure 1). The bear, a large, wild mammal, is often associated with Russia and Russian leaders. The bear, which is considered wild and uncouth in Turkey, is adopted as a pure and compassionate animal that can be easily deceived in Russia (Farakale, 2018:35-36). In the cartoon, it is seen that the bear's nose stuck in the beehive and could not escape. The cartoon, with the Ukrainian writing on the beehive, the message is given that Russia, which historically sees Ukraine as its own land, is getting into trouble by meddling in Ukraine and that it cannot get rid of Ukraine easily.

In the second cartoon used in the study, the President of Russia and the generals are depicted at the same table (Figure 2). In addition to the length of the table, the distance between the generals and Putin draws attention in the image. The length of the table that Putin preferred while hosting the guest heads of state in the meetings host in Russia in recent years, and his attitudes that maintain social distance cause him to be perceived as a cold and unkind leader. The cartoon also has the chemical “polonium” on the table. In Putin’s speech bubble “drinks the polonium” has been added after the phrase questioning

why the generals were not honest with him. Despite Russia's war technology, extension of the war was interpreted in the Western media as that the Russian generals did not convey the facts in the front to Putin (U.S. News, 2022). This cartoon contains messages implying that Putin does not trust his generals and that he is deceived.

In the third cartoon used in the study, it is shown that the Moscow Warship, which belongs to Russia, caught fire and sank (Figure 3). The Ukrainian authorities claimed that they had hit the ship on April 13, while the Russian authorities claimed that the ship was afloat even though a fire broke out. In another statement made by Russia on April 14, it was announced that the ammunition exploded due to the fire, the crew had to abandon the ship, and the ship sank while being pulled ashore due to the storm (Independent Turkish, 2022). The cartoon shows Putin speaking on an inflatable boat that reads "propaganda", "this is just our way of converting a battleship into a submarine". In the cartoon, it is implied that despite the shooting down of Russia's military ship, Putin conveyed this event by making propaganda. Despite its military technology and army, the extension of the war was widely covered in the Western media, where Russia's military technology was obsolete and its army could not advance because of this (New York Times, 2022, Washington Post, 2022). This cartoon, there are messages about the inadequacy of Russia's military capacity and Putin's speeches.

In the fourth cartoon used in the study, it is seen that former US President Trump hastily tried to throw the materials in his hands into the toilet bowl and on the other hand sought technical assistance over the phone (Figure 4). The paintings, on which the terrible images of Putin are reflected, bear the phrases "to Donald from Vladimir" and "From Russia with love". Trump's speech bubble "hello tech support? I need some more help deleting documents". In the document at Trump's foot, the text "perfect call with Zelensky" draws attention. In this image, it is understood that Trump first met with Zelenski and then tried to destroy the materials he had. The cartoon, has been visualized that Trump and Putin were on good terms in the past, but because Russia declared war on Ukraine, Trump tried to destroy the past.

In the fifth cartoon used in the study is about NATO's intervention against the Ukraine War (Figure 5). The cartoon, the NATO lifeguard sitting on a chair, holding a lifebuoy and a megaphone, is calling out to the people of Ukraine, who are struggling to drown in front of him, "Sorry folks. We rescue NATO members only !" The image, on the one hand, symbolizes NATO as the helping savior, on the other hand, reflects the implication of insensitivity to the Ukrainian cries for help. Since Ukraine is not a NATO member, there is no possibility of intervention. In fact, the expansion of NATO to the Russian border is one of the reasons for Russia's attack on Ukraine. These cartoons refer to why NATO is not helping the Ukrainian people.

The last cartoon used in the study includes the war place from Ukraine (Figure 6). There is the phrase "Ukraine liberty" in a dilapidated space. In the image, two women and a sign with the words "home sweet home" stand out. The speech bubble of one of the Ukrainian women whose homes were destroyed reads: "America is busy fighting over whether masks threaten their liberty". With this expression, it is questioned why the USA, which focused on its own domestic policy during the war in Ukraine, ignored the drama of the Ukrainian people.

4. Conclusion

According to the results of this study, it was seen in the cartoons that Russia was represented as a cowardly and fussy state with a bear figure, inadequate with its military technology and having difficulties in war. Russia has been conveyed with aggressive representations meddling in the internal affairs of other countries. In the cartoons, Putin is visualized as an angry, distant and suspicious statesman. In particular, the silence and obedience of the generals against Putin includes the messages that the decisions in Russia are taken by Putin and not questioned. Therefore, Putin was portrayed as both responsible for the war and as a leader who ignored the facts and conveyed the events from his own perspective. Additionally irony and exaggeration, negative messages about Russia and Putin are abundant in cartoons. In the cartoons, NATO was portrayed as a spectator to the tragedy, while the USA was portrayed as a savior but insensitive in the imagination of the Ukrainian people. The perception of Ukraine in the magazine cartoons was conveyed with messages closer to reality with the representations of helpless and aidless people in a war environment.

Referanslar/References

- Agnew, J. (2013). *The Origins of Critical Geopolitics: The Ashgate Research Companion to Critical Geopolitics*, (1 st Edition), Imprint routledge, (pp. 14), e Book ISBN: 9781315612874.
- Akengin, H. (2022). An assessment of the use of cartoons in political geography and geopolitics. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 45, 286-297. doi: 10.32003/igge.977582
- Aljazeera News (2022, 25 Mart). Russian focus on ‘liberating’ Donbas hints at shift in strategy, 13.06.2022 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/25/russian-army-says-will-focus-on-liberation-of-donbas-region> adresinden alınmıştır.
- Alousque, I.N. (2013). Visual metaphor and metonymy in French political cartoons january revista espanola de linguistica aplicada, (370), Complutense University of Madrid.
- Anaz, N. (2012). Arap dünyasına dair modern oryantizm tasavvuru. Necati Anaz, Mehmet Özkan (Ed.) *Batı Medyasının Ortadoğu Tasavvuru Popüler Jeopolitik, Oryantalizm ve Uluslararası İlişkiler* içinde (39-56). İstanbul: İlke Yayınları.
- Anaz, N., Anaz, M. (2021). French orientalism: representations of ottoman in caricatures in Le Petit Journal, in *the United States of America by IGI Global Information Science Reference*, (24). USA. doi:10.4018/978-1-7998-7180-4.ch024
- BBC News (2022). Rusya ordusu Ukrayna’da neden beklediği hızda ilerleyemiyor? 05.06.2022 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60817480> adresinden alınmıştır.
- BBC-News Türkçe (2022, 8 Şubat). Macron ve Putin toplantısına masa damga vurdu: İki dünyanın boşanmasını temsil ediyor, 25.01.2022 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60301137> adresinden alınmıştır.
- BBC-Türkçe, (2016). Rusya, Trump’ın yükselişi için seçimlere müdahale etti, 19.09.2022 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38274911> adresinden alınmıştır.
- Brzezinski, Z. (1998). *Büyük Satranç Tahtası: Amerika’nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, Çev: Dikbaş, E.; Kocabıyık, E., (32), (1. Baskı), İstanbul: Sabah Kitapçılık.
- Dalby, S. (2008). Imperialism, domination, culture: The continued relevance of critical geopolitics, (p. 413-436). Taylor & Francis Group, LLC. doi: 10.1080/14650040802203679
- Diyarbakırlıoğlu, K. (2020). Viktor F. Yanukoviç dönemi Ukrayna’nın Avrupa Birliği ile ilişkilerini belirleyen dinamikler, *International Journal of Social Inquiry*, 13(1) 209-234. doi: 10.37093/ijsi.746473
- Dodds, K. (2007). Steve Bell’s Eye: Cartoons, geopolitics and the visualization of the “War on Terror.” *Security Dialogue*, 38(2), 157–177. doi: 10.1177/0967010607078536
- Dodds, K. (2010). Popular geopolitics and cartoons: representing power relations, repetition and resistance, *Critical African Studies*, 2(4), 113-131. doi: 10.1080/20407211.2010.10530760
- Doğan, M., Doğan, Ö.S. (2022). Türkiye’nin jeopolitiği, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(2), 320-339. doi: 10.33712/mana.1159064

- Dugin, A. (2004). *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, çeviri: İmanov, V. (3. Baskı), (s. 204-205), İstanbul: Küre Yayınları.
- Duus, P. (2001). Presidential address: weapons of the weak, weapons of the strong- the development of the Japanese political cartoon, *The Journal of Asian Studies* 60(4), 965-997. doi: 10.2307/2700017
- Erickson, J., Gray, C. S., Sloan, G. (2003). *Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya*, çeviri: Karabacak, T. (s. 323-349), Ankara: Asam Yayınları.
- Euronews (2020). Dünyanın en güçlü orduları listesinde TSK kaçınıcı sırada? 24.01.2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2020/03/01/dunyanin-en-guclu-ordular-tsk-dokuzuncu-sirada> adresinden alınmıştır.
- Karakale, F. (2018). Rus ayısı kavramının ortaya çıkışı. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 3(1), 35-45. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/itbhssj/issue/38562/43545> adresinden alınmıştır.
- Foreign Affairs, (2022). Russia's repeat failures, 21.09.2022 tarihinde <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/russia-repeat-failures> adresinden alınmıştır.
- Fukuyama, F. (1989). The end of history? *The National Interest*, 16, 3-18. <http://www.jstor.org/stable/24027184> adresinden alınmıştır.
- Falah, G.W., Flint, C., Mamadouh, V. (2006). Just war and extraterritoriality: the popular geopolitics of the United States' war on Iraq as reflected in newspapers of the Arab World. *Annals of the Association of American Geographers*, 96(1), 142-164, doi: 10.1111/j.1467-8306.2006.00503.x
- Huntington, S.P. (1995). *Medeniyetler Çatışması*, Der: Yılmaz, M. (1. Baskı), (s. 26), Ankara: Vadi Yayınları.
- İlhan, S. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, VII. dizi (s. 15), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Independent Türkçe (2022). 4 örnekle karşılaştırma: Batı ve Rus medyası Ukrayna savaşını nasıl haberleştirdi? 10.06.2022 tarihinde <https://www.independentturkish.com/node/> adresinden alınmıştır.
- Kamalov, İ. (2008). *Putin Dönemi Rus Dış Politikası: Moskova'nın Rövanşı*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Kiraz, S.B. (2020). Popüler jeopolitik ve sinema: Önce vatan filmi özelinde Türkiye'nin jeopolitik söyleminde Kıbrıs'ın analizi, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 404-429. doi: 10.14782/marmarasbd.736009
- Klump D.S. (2011). *The American Mission and The Evil Empire: The Crusade For A Free Russia Since 1881*. Cambridge University Press.
- Mackinder, H.J. (1947). *Democratic Ideals and Reality*, National Defense University Press: Washington, DC.
- McKelvey, T. (2020). Coronavirus: Why are Americans so angry about masks? BBC NEWS, 27.01.2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-53477121> adresinden alınmıştır.
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. *Foreign Affairs*, 93(5), 77-89. <http://www.jstor.org/stable/24483306> adresinden alınmıştır.
- New York Times (2022). As Russia's military stumbles, its adversaries take note. 05.06.2022 tarihinde <https://www.nytimes.com/2022/03/07/us/politics/russia-ukraine-military.html> adresinden alınmıştır.
- NTV (2022). Rusya-Ukrayna sınırındaki kriz ve çatışmaların tarihçesi: 2014'ten bu yana 15 bin kişi öldü. 11. 06. 2022 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/rusya-ukrayna-sinirindaki-kriz-ve-catismalarin-tarihcesi-2014ten-bu-yana-15-bin-kisi-oldu> adresinden alınmıştır.
- Putin'in konuşması (2021) 16.09.2022 tarihinde <http://kremlin.ru/events/president/news/66181> adresinden alınmıştır.
- Putin'in konuşması (2022) 16.09.2022 tarihinde <http://kremlin.ru/events/president/news/page/121> adresinden alınmıştır.
- Samur, H. (2009). Avrupa komşuluk politikası ve amaçları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10-11 (12-13-14-15), 163-196. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duhfd/issue/23014/246098> adresinden alınmıştır.
- TDK (2022). 01.06.2022 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/tdk-anlami/karikatur-ne-demek-karikatur-tdk-sozluk-anlami> adresinden alınmıştır.
- TED (2022). Chris Anderson-TED başkanı, 16.11.2022 tarihinde https://www.ted.com/speakers/chris_anderson_ted adresinden alınmıştır.
- Tellal, E. (2015). Rusya Suriye'de ne arıyor? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70 (4), 1047-1050. doi: 10.1501/SBFder_0000002382
- Tellal, E., Erhan, Ç., Sıvış, E. (2017). *Uluslararası Örgütler*, Özen, Ç. ve Tonu, Ö. (Ed.), (s. 75- 92), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- The Guardian (2022). 15. 09. 2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/live/2022/feb/12/ukraine-crisis-russia-invasion-fears-putin-biden-latest-news> adresinden alınmıştır.
- The Scottish Sun (2022). 15. 09. 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-60366120> adresinden alınmıştır.
- The Week Magazine (2022a). 20.09.2022 tarihinde <https://theweek.com/magazine#/reader/readsvg/538344> adresinden alınmıştır.
- The Week Magazine (2022b). 20.09.2022 tarihinde <https://theweek.com/magazine#/reader/readsvg/538348> adresinden alınmıştır.
- The Week Magazine (2022c). 20.09.2022 tarihinde <https://theweek.com/magazine#/reader/readsvg/538350> adresinden alınmıştır.
- The Week Magazine (2022d). 20.09.2022 tarihinde <https://theweek.com/magazine#/reader/readsvg/538344> adresinden alınmıştır.
- The Week Magazine (2022e). 20.09.2022 tarihinde <https://theweek.com/magazine#/reader/readsvg/538345> adresinden alınmıştır.
- The Week Magazine (2022f). 20.09.2022 tarihinde <https://theweek.com/magazine#/reader/readsvg/538350> adresinden alınmıştır.
- The Week (2022). 17.01.2022 tarihinde <https://subscription.theweek.co.uk/current-issue?> adresinden alınmıştır.
- Tooze, A. (2022). Tarihin sonunda savaş 12.06.2022 tarihinde <https://www.newstatesman.com/ideas/2022/04/war-at-the-end-of-history> adresinden alınmıştır.
- Torun, B. A. (2016). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Gürcistan'da ABD- RF Rekabeti*. Adnan Menderes Üniversitesi, SBE. Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11607/2924> adresinden alınmıştır.
- Tuathail, G. Ó., Dalby, S. (1998). *Rethinking Geopolitics*. Routledge: London. <https://frenndw.files.wordpress.com/2010/03/geopolitics-a-rethinking.pdf> adresinden alınmıştır.
- Tuathail, G. O. (2003). Eleştirel jeopolitiği anlamak: jeopolitik ve risk toplumu, Gray, C. S., Sloan, G. (Ed.), *Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya* içinde, Çev: Karabacak, T., (s. 149), Ankara: ASAM Yayınları.
- Tuathail, G. Ó (2005). *Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space*. University of Minnesota Press
- Tuathail, G. O. (2006). Thinking Critically About Geopolitics, Simon Dalby, Paul Routledge, Gearóid Ó Tuathail (Eds.), In *The Geopolitics Reader*, (2nd Ed.), Abingdon: Routledge.
- Tuathail, G. Ó. (2017). *Near Abroad: Putin, The West and The Contest Over Ukraine and The Caucasus*, (32), Oxford University Press: New York.
- U.S. News, Putin loses faith in top generals following high-profile failures in Ukraine, 08.06.2022 tarihinde <https://www.usnews.com/news/world-report/articles/2022-05-19/putin-loses-faith-in-top-generals-following-high-profile-failures-in-ukraine> adresinden alındı
- Waltz, K.N. (2000). NATO expansion: A realist's view, *Contemporary Security Policy*, 21(2), 23-38, doi: 10.1080/13523260008404253.
- Washingtonpost, (2022). Russia's military is incompetent. That makes it more dangerous. 05.06.2022 <https://www.washingtonpost.com/outlook/2022/03/17/russia-military-failing-dangerous/> adresinden alındı.
- Yeşiltaş, M. (2020). Türkiye dünyanın neresinde? Yeşiltaş, M., Durgun, S., Bilgin, P. (Ed), *Türkiye Dünyanın Neresinde? Hayali Coğrafyalar, Çarpışan Anlatılar* içinde, (s. 12). (1. Baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Yılmaz, M., Taşkın, E. (2022). Doğu Akdeniz sorununda Yunanistan'ın kullandığı karikatürlerin popüler jeopolitik açılarından değerlendirilmesi. *Coğrafya Bilimler Dergisi*, 20(1) , 139-160. doi: 10.33688/aucbd.1070285